Lesson 48. Introduction to Sandhi.

Ever tried to say प्रति and एक together as FAST as your tongue will allow ?

No? Well, try it. What did you get? प्रत्येक!!! My dears, what you have just done is a सन्धि ।

Classical Sanskrit came up with Sandhi and Samaas as a natural development of the spoken language.
Sandhi brings words together in the manner described above.
Here is how Samaas emerged.......What with every word having to be vibhaktiofied before being used, people felt that if root words were put together (without first adding the vibhakti) the whole worrisome effort of having to remember the vibhaktis could (almost but not quite) be dispensed with. For example, instead of saying रामस्य भ्राता for Ram's brother, why not just say रामभ्राता ?

Also, they were sure that people were smart enough to figure out the resultant new word. For example i could describe someone's doe eyed beauty by simply saying मृगलोचनी instead of a long and winding

मृगस्य लोचने इव लोचने यस्याः सा ।

Do you see how simple it can really be? The difficulty is in breaking the Samaas and Sandhi to make words of sense. <u>THAT</u>, my dears, requires practice and we shall begun right now.

Sandhi and Samaas are HUGE topics to be covered all in one go. So it's easier on the brain, our one and only intellectual faculty, if we do a little bit at a time.

Let's handle just a little Sandhi today.
Sandhi is combining words arithmetically. You take the last letter of the first word and ADD it to the first letter of the next word to form a single word.

Naturally, the letters may be either vowels स्वर s or consonants व्यञ्जन s.

 © Shri Chitrapur Math 2002-2013

If you combine two swaras, you have a स्वरसन्धिः ।

If you combine two vyanjanas, you have a व्यञ्जनसन्धिः ।

And if a visarga is involved in the matchmaking, you have a विसर्गसन्धिः ।
Each sandhi is further divided into "sub" sandhis.
i wish to handle only the स्वरसन्धिः in the next few lessons. व्यञ्जनसन्धिः can be covered later.

स्वरसन्धिः

Have a look at the swaras:

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ ।

Some of these are pronounced with very little effort. They take about a second to be spoken aloud. These are called ह्रस्वस्वराः and are... अ इ उ ऋ ऌ ।

Those that need two seconds to be pronounced are called दीर्घस्वराः and are... आ ई ऊ ॠ ॡ ए ऐ ओ and औ ।
Sometimes, it is required to pronounce swaras three times longer than the ह्रस्वस्वराः and they are then called प्लुतस्वराः ।

These are how they are represented: अ३ , इ३ , उ३ , ऋ३ , ऌ३ , ए३ , ऐ३ , ओ३ and औ३ ।

You will now see how आ is actually a longer pronunciation of अ । In that sense they become सवर्ण .....letters of the same kind/type.

 © Shri Chitrapur Math 2002-2013

इ and ई , उ and ऊ , ऋ and ॠ , ऌ and ॡ , each pair is a सवर्ण ।

Having understood this, we are in a position to study one form of स्वरसन्धिः called the स्वर्णदीर्घसन्धिः ।

1. स्वर्णदीर्घसन्धिः

These are the rules to follow:

	First word ending in		Next word beginning with		Results in
1.	अ/आ	+	अ/आ	=	आ
2.	इ/ई	+	इ/ई	=	ई
3.	उ/ऊ	+	उ/ऊ	=	ऊ
4.	ऋ/ ॠ	+	ऋ/ ॠ	=	ॠ

Now let's work with examples ;

1. धर्म + अर्थः = धर्मार्थः ।

Do you remember that धर्म is actually a ध् + अ + र् + म् + अ ? Go back to Lesson 2 for a quick revision. The अ in धर्म adds to the अ in अर्थः to give the आ and arrives at the final word धर्मार्थः ।

वेद + अन्तः = वेदान्तः ।

च + अपि = चापि ।

दया + आनन्द = दयानन्द ।

विद्या + अर्थी = विद्यार्थी ।

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

देव + आलय = देवालय ।

2. मुनि + इन्द्रः = मुनीन्द्रः ।

हरि + ईशः = हरीशः ।

लक्ष्मी + ईश्वर = लक्ष्मीश्वर ।

मही + इन्द्रः = महीन्द्रः ।

3. Similarly you will have गुरु + उपदेशः = गुरूपदेशः ।

4. पितृ + ऋणम् = पितृणम् ।

Shall we move onto our exercises?

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 48 A. Exercises with स्वर्णदीर्घसन्धिः ।

Do the Sandhi of the following:

1. शङ्कर + आश्रम =
2. कृष्ण + आनन्दः =
3. सदा + आनन्दः =
4. हिम + आलयः =
5. गिरि + ईशः =
6. श्री + ईशः =
7. पार्वती + ईक्षते =
8. गोदावरी + इति =
9. भानु + उदयः =
10. मधु + उल्लेखः =
11. पितृ + ऋणः =
12. मातृ + ऋकारः =

Do the सन्धिविच्छेदः of the following. One has been done for you:

गिरीश्वरः = गिरि + ईश्वरः

1. सुधिन्द्रः
2. सिंहासने
3. राजानुचरः
4. हिमालयः
5. कपीशः

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 48 B. Answers to Lesson 48 A.

सन्धिः

1. शङ्कर + आश्रम = **शङ्कराश्रम** ।
2. कृष्ण + आनन्दः = **कृष्णानन्दः** ।
3. सदा + आनन्दः = **सदानन्दः** ।
4. हिम + आलयः = **हिमालयः** ।
5. गिरि + ईशः = **गिरीशः** ।
6. श्री + ईशः = **श्रीशः** ।
7. पार्वती + ईक्षते = **पार्वतीक्षते** ।
8. गोदावरी + इति = **गोदावरीति** ।
9. भानु + उदयः = **भानुदयः** ।
10. मधु + उल्लेखः = **मधूल्लेखः** ।
11. पितृ + ऋणः = **पितृणः** ।
12. मातृ + ऋकारः = **मातृकारः**।

सन्धिविच्छेदः

1. सुधिन्द्रः = सुधि + इन्द्रः ।
2. सिंहासने = सिंह + आसने ।
3. राजानुचरः = राजा + अनुचर ।
4. हिमालयः = हिम + आलयः ।
5. कपीशः = कपि + ईशः ।

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 49. गुणसन्धिः ।

In this sub-section of स्वरसन्धिः , we find an addition of swaras that are not सवर्ण ।

These are the rules to follow:

	First word ending in		Next word beginning with		Results in
1.	अ/आ	+	इ/ई	=	ए
2.	अ/आ	+	उ/ऊ	=	ओ
3.	अ/आ	+	ऋ/ ॠ	=	अर्
4.	अ/आ	+	ऌ	=	अल्

Here are examples for each of them:

1. देव + इन्द्रः = देवेन्द्रः ।
2. सूर्य + उदयः = सूर्योदयः ।
3. सप्त + ऋषिः = सप्तर्षिः ।
4. तव + ऌकारः = तवल्कारः ।

Shall we try our hand at गुणसन्धिः in Lesson 49 A?

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 49 A. Exercises with गुणसन्धिः ।

Do the Sandhi for the following:

1. महा + ईशः =
2. रमा + ईशः =
3. न + इति =
4. महा + ईश्वरः =
5. यमुना + उदकम् =
6. गच्छ + उपरि =
7. हित + उपदेशः =
8. चन्द्र + उदयः =
9. महा + ऋषिः =
10. राजा + ऋषिः =
11. कृष्ण + ऋद्धिः =
12. वर्षा + ऋतुः =
13. माला + ऌकारः =

Do the सन्धिविच्छेदः of the following.

उपेन्द्रः

तवोर्मि

ब्रह्मर्षि

महोदयः

गङ्गोदकम्

चन्द्रोदयः

यमुनोर्मि

नरेशः

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

धर्मेन्द्रः

पुरुषोत्तमः

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 49 B. Answers to Lesson 49 A.

सन्धिः

1. महा + ईशः = **महेशः** ।
2. रमा + ईशः = **रमेशः** ।
3. न + इति = **नेति** ।
4. महा + ईश्वरः = **महेश्वरः** ।
5. यमुना + उदकम् = **यमुनोदकम्** ।
6. गच्छ + उपरि = **गच्छोपरि** ।
7. हित + उपदेशः = **हितोपदेशः** ।
8. चन्द्र + उदयः = **चन्द्रोदयः** ।
9. महा + ऋषिः = **महर्षि** ।
10. **राजा** + ऋषिः = **राजर्षि** ।
11. कृष्ण + ऋद्धिः = **कृष्णर्द्धिः** ।
12. वर्षा + ऋतुः = **वर्षर्तुः** ।
13. **माला** + लृकारः = **मालल्कारः** ।

सन्धिविच्छेदः

1. **उपेन्द्रः** = **उप** + **इन्द्रः** ।
2. **तवोर्मि** = **तव** + **उर्मिः** ।
3. **ब्रह्मर्षि** = **ब्रह्मा** + **ऋषिः** ।

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

4. महोदयः = महा + उदयः ।

5. गङ्गोदकम् = गङ्गा + उदकम् ।

6. चन्द्रोदयः = चन्द्र + उदयः ।

7. यमुनोर्मि = यमुना + उर्मिः ।

8. नरेशः = नर + ईशः ।

9. धर्मेन्द्रः = धर्म + इन्द्रः ।

10. पुरुषोत्तमः = पुरुष + उत्तमः ।

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 50. वृद्धिसन्धिः ।

Here we go a step further. We add अ/आ to the गुण to give us a वृद्धि ।
These are the rules to follow:

	First word ending in		Next word beginning with		Results in
1.	अ/आ	+	ए / ऐ	=	ऐ
2.	अ/आ	+	ओ / औ	=	औ

Here are examples for each of them:

1. एक + एकम् = एकैकम् ।
2. तस्य + ओदनः = तस्यौदनः ।

The exercises with the वृद्धिसन्धिः are in Lesson 50 A.

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 50 A. Exercises with the वृद्धिसन्धिः ।

सन्धिः

1. अत्र + एषः =
2. पश्य + एतत् =
3. गच्छ + एकत्र =
4. मनुष्य + ऐक्यम् =
5. सदा + एव =
6. सदा + ओजस्विता =
7. तथा + एव =
8. देव + औदार्यम् =
9. कार्य + औचित्यम् =
10. दुग्ध + ओदनम् =
11. मा + एवम् =
12. कृष्ण + औत्कण्ठ्यम् =
13. अद्य + एव =

सन्धिविच्छेदः

1. तवैश्वर्यम्
2. गङ्गौघः
3. ममौषधम्
4. महैश्वर्यम्
5. महौत्सुक्यम्
6. तत्रैकदा
7. यदैव
8. नैव

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

9. दृष्ट्वैतत्
10. राष्ट्रैक्यम्

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Lesson 50 B. Answers to Lesson 50 A.

सन्धिः

1. अत्र + एषः = **अत्रैषः** ।
2. पश्य + एतत् = **पश्यैतत्** ।
3. गच्छ + एकत्र = **गच्छैकत्र** ।
4. मनुष्य + ऐक्यम् = **मनुष्यैक्यम्** ।
5. सदा + एव = **सदैव** ।
6. सदा + ओजस्विता = **सदौजस्विता** ।
7. तथा + एव = **तथैव** ।
8. देव + औदार्यम् = **देवौदार्यम्** ।
9. कार्य + औचित्यम् = **कार्यौचित्यम्** ।
10. दुग्ध + ओदनम् = **दुग्धौदनम्** ।
14. मा + एवम् = मैवम् ।
15. कृष्ण + औत्कण्ठ्यम् = कृष्णौत्कण्ठ्यम् ।
11. अद्य + एव = अद्यैव ।

सन्धिविच्छेदः

1. **तवैश्वर्यम्** = **तव** + **ऐश्वर्यम्** ।
2. **गङ्गौघः** = **गङ्गा** + **ओघः** ।
3. **ममौषधम्** = **मम** + **औषधम्** ।
4. **महैश्वर्यम्** = **महा** + **ऐश्वर्यम्** ।
5. **महौत्सुक्यम्** = **महा** + **औत्सुक्यम्** ।

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

6. तत्रैकदा = तत्र + एकदा ।
7. यदैव = यदा + एव ।
8. नैव = न + एव ।
9. दृष्ट्वैतत् = दृष्ट्वा + एतत् ।
10. राष्ट्रैक्यम् = राष्ट्र + ऐक्यम् ।

© Shri Chitrapur Math 2002-2013

Summing Up Month 11.

This is probably the shortest summing up yet:
By the end of Month 11, you will know

1. Most of the Swara Sandhi.

Told you.

© Shri Chitrapur Math 2002-2013